

*Kommentar:***Jon Vibe-Pedersen**
Aarhus universitet

Da jeg ikke er meget uenig med direktør Hermod Skånland, skal jeg kun kommentere et enkelt punkt i hans indlæg og derefter supplere med nogle bemærkninger om problemstillinger, der vedrører lidt andre sider af indkomspolitikken.

Mine kommentarer drejer sig om forslaget om beskatning af de enkelte virksomheders lønstigninger ud over de fastsatte rammer. Hermod Skånland har selv peget på mange af problemerne ved dette forslag, men jeg vil gerne ganske kort pege på et par yderligere problemer. For det første kan man spørge, om man kan undgå, at en sådan beskatning fører til omgåelsesforsøg for eksempel ved at

lønstigninger tager form af fringe benefits af forskellig art. For det andet kan man måske frygte for, at en sådan beskatning kan medføre forskellige forvridninger i virksomhedsstrukturen og forvridninger af input-mix i situationer, hvor feks en virksomheds ekspansion kan ske enten ved at tiltrække sig arbejdskraft gennem gunstige løntilbud eller ved mekanisering og automatisering eller ved køb af serviceydelser udefra.

Af hensyn til den begrænsede tidsramme skal jeg derudover nøjes med at fremdrage nogle få problemstillinger, som koncentrerer sig om målsætningen for indkomspolitikken og i den forbindelse spørgsmålet om valg af policy mix med hensyn til kombinationen af indkomspolitik og valutakurspolitik. Endelig vil jeg til slut fremsætte et par hypoteser om nogle af de forhold, der ligger til grund for, at det åbenbart er meget van-

skeligt at løse de indkomstpolitiske problemer i de nordiske lande under de nuværende vilkår.

Målsætningen for indkomstpolitikken kan måske med fordel diskuteres med udgangspunkt i den seneste danske vismandsredegørelse¹. I den fremhæves det, at indkomstpolitikken som regel præsenteres som et middel til at forene prisstabiliseringshensyn med beskæftigelseshensyn både i den generelle internationale diskussion og især i lande, der ikke har store betalingsbalanceproblemer. Men i lande med betalingsbalanceproblemer, som f.eks. Danmark, bliver det derudover ofte angivet som et hovedformål med indkomstpolitikken at forbedre konkurrenceevnen over for udlandet. Som vismandsredegørelsen fremhæver, betyder dette, at indkomstpolitikken skal være så meget mere intens end i udlandet, at omkostningsstigningerne (korrigeret for eventuelle valutakursændringer) bliver relativt mindre end udlandets. Såfremt valutakurspolitikken går ud på at holde omtrent uændret kroneværdi over for et gennemsnit af andre valutaer (eller endnu værre: over for en stærk valuta som DM), er dette ensbetydende med meget store krav til indkomstpolitikken.

Derudover fremhæves i redegørelsen også den vigtige konsekvens, at hvis indkomstpolitikken opfylder denne målsætning, vil der ske en forøgelse af profitandelene først og fremmest i de udlandskonkurrerende erhverv. Dette er naturligvis et nødvendigt led i virkningsmekanismen, når konkurrenceevnen skal forbedres gennem indkomstpolitikken.

En så ambitiøs indkomstpolitisk målsætning må nødvendigvis volde større vanskeligheder end en indkomstpolitik, der kun har til formål at bekæmpe inflationen, dvs. en indkomstpolitik der f.eks. kombineres med en appreciering af landets valuta i takt med, at omkostningsstigningerne bliver mindre end i udlandet, således at indkomstpolitikken ikke implicerer konsekvenser for fordelingen mellem løn og profit.

I et land med omfattende betalingsbalance- og beskæftigelsesproblemer må indkomstpolitikens målsætning være et spørgsmål om valget af policy mix mellem bl.a. indkomstpolitik og valutakurspolitik. Såfremt valutakursen søges fastholdt, må indkomstpolitikens ambitionsgrad være meget høj, hvis man sigter mod en væsentlig forbedring af konkurrenceevnen. Såfremt derimod en devalueringspolitik indgår i den foretrukne policy mix, vil formålet med indkomstpolitikken snarere være at undgå, at inflationen accelererer for stærkt på grund af valutakursændringernes virkninger for priser og indkomstfordeling, således at formålet med devalueringen/erne forspildes.

Den optimale policy mix mellem indkomstpolitik og valutakurspolitik må derfor bl.a. afhænge af, hvad der kan antages at være vanskeligst at gennemføre: at reducere omkostningsstigningerne tilstrækkeligt i forhold til udlandets ved fastholdt valutakurs eller at devaluere og samtidig hindre, at inflationen accelererer så meget på grund af devalueringen, at formålet bliver forspildt (enten derved, at devalueringen helt neutraliseres, eller ved at devalueringen skal være uacceptabel stor eller gentages for ofte, for at virke i tilstrækkelig grad).

Set i sammenhæng med direktør Skånlands foredrag, hvor de forskellige aktørers rolle og situation stærkt fremhæves, kan det være naturligt at formulere dette problem på den måde, at man spørger, om ikke den indkomstpolitiske påvirkning af aktørerne på lønmodtager-siden vil blive særlig vanskelig, når det – som tilfældet er i de skandinaviske lande – er meningen med indkomstpolitikken, at den skal føre til en øget profitandel i de konkurrenceudsatte erhverv? En kombination af valutakurspolitik og indkomstpolitik har ganske vist omtrent de

¹ "Dansk Økonomi Maj 1978", Det økonomiske Råds Formandskab, København 1978, s. 74.

samme implikationer mht fordelingen mellem løn og profit, men det afgørende er, at aktørerne på lønmodtagerside dog ikke i samme grad skal være aktive i tilvejebringelsen af denne ændring af fordeling.

Til disse hensyn kommer naturligvis, at indkomspolitik er mindre egnet til hurtigt at skabe en stor eengangsforbedring af konkurrenceevnen, hvilket giver et særligt tidsprofilproblem for lande med stort efterslæb i konkurrenceevnen.

Valget af policy mix mht indkomspolitik og valutakurspolitik afhænger naturligvis af mange andre forhold end disse gennemførlighedsovervejelser. Jeg skal blot fremhæve een yderligere synsvinkel, som i hvert fald under danske forhold må være af væsentlig betydning, men som formentlig også er relevant i de andre nordiske lande. Det er spørgsmålet om inflationsgevinster for debitorer og inflationstab for kreditorer. På dette område er man i den økonomisk-politiske debat imidlertid tilbøjelig til at glemme, at forholdene er helt forskellige for forskellige grupper af debitorer og kreditorer, f.eks. opdelt efter anskaffelsestidspunkter for henholdsvis gæld og tilgodehavender. Vi kan for kortheds skyld tale om forskellige årgange af kreditorer og debitorer.

Når renteniveaet og dermed obligationskurserne er tilpasset til forventninger om en vis inflation, vil en reduktion af inflationstakten ned under dette niveau formentlig før eller siden føre til fald i renteniveaet og stigning i kurserne. For ejere af fast ejendom, som er købt i en periode med stærke inflationsforventninger og finansieret med fastforrentede lån med lang løbetid, vil en indkomstpoltisk reduktion af inflationen betyde, at ejerne ikke får de inflationsgevinster, som de faktisk har betalt for. Såfremt nye ejendomme kan finansieres til væsentligt lavere obligationskurser, kan der endda blive direkte fald i ejendomsværdierne for ejendomme, der er finansieret i perioden med de kraftige inflationsforventninger. Man talte i Danmark om de sorte huse fra sommeren

1974, hvor renten var meget høj, og problemet vil kunne dukke op i forstærket form, hvis der sker en fortsat stærk reduktion af inflationen.

Samtidig vil ejerne af fastforrentede fordringer med lang løbetid få en modsvarende fordel af den langsommere inflation, på trods af at den effektive forrentning af deres fordringer beregnet ud fra den kurs, de har købt obligationerne til, måske indeholdt en kompensation for en væsentlig stærkere inflation.

Disse bemærkninger er formentlig tilstrækkelige til at belyse, at rimeligheds- og retfærdighedsbetragtninger over for debitorer og kreditorer kan føre til meget forskellige resultater, afhængig af hvilke 'årgange' man betragter. Valget af den ønskelige inflationsrate må være påvirket af en afvejning af hensynet til "retfærdighed" i relation til disse meget forskelligt stillede grupper.

Sammenfattende kan det fastslås, at valget af den bedste policy mix mht indkomspolitik og valutakurspolitik i et land med varierede inflationserfaringer og omfattende betalingsbalance- og beskæftigelsesproblemer må afhænge af en afvejning i flere dimensioner, hvor hverken gennemførlighedshensyn eller fordelingshensyn synes at tale helt entydigt til fordel for en ensidig indkomstpoltisk løsning under alle forhold.

Jeg skal derefter ganske kort sige lidt om spørgsmålet om, hvilke forhold der kan formodes at ligge til grund for, at der åbenbart er sket en skærpelse af de indkomstpoltiske og/eller valutapolitiske problemer i bla de nordiske lande, i håbet om at det kan give anledning til en erfaringsudveksling om disse spørgsmål.

En afgørende del af forklaringen er naturligvis det indlysende forhold, at det volder særlige kvaler at tilpasse vore landes relative omkostningsniveau til de ændrede internationale vilkår efter olieprisstigninger og international nedgangskonjunktur, men formentlig er der også grund til at hæfte sig ved nogle ændringer i grundlaget for indkomstpoltikken på grund af udviklingen i de økonomiske reaktionsmåder og inflationsmekaka-

nismer. Jeg skal blot forsøge at opstille nogle få ufuldstændige og mere eller mindre kontroversielle hypoteser herom:

For det første synes der jo som bekendt at være sket en ændring i den tidligere sammenhæng mellem beskæftigelsen og kravene om lønforhøjelse, altså en ændring af Phillipskurven, og eet af de spørgsmål der rejser sig, er om det i væsentlig grad skyldes, at udviklingen i arbejdsløshedsunderstøttelsens højde og finansieringsmåde har reduceret nogle af de mekanismer, der tidligere kunne medføre større tilbageholdenhed under arbejdsløshed.

For det andet er selve inflationens inerti måske blevet øget, tildels som følge af udviklingen i inflationsforventningerne. De timelags, der findes i sammenhængen mellem beskæftigelsen og pristigningerne på den ene side og lønstigningstakten på den anden side er åbenbart meget lange og er formentlig blevet længere. I den forbindelse kan man også komme ind på at overveje, om inflationen i højere grad er blevet en accepteret og foretrukken konfliktløsningsmulighed².

For det tredje er der formentlig i mange lande sket en styrkelse af inflationen, fordi utilfredsheden med indkomstfordelingen tilsyneladende og lidt paradoksalt bliver større, samtidig med at skævheden i denne fordeling som hovedregel er blevet mindre³.

For det fjerde kan man pege på, at samtidig med at den solidariske lønpolitik i de senere år synes at have haft en vis succes med at reducere lønspredningen, er spredningen i den personlige effektivitet måske blevet større, bl.a. i takt med at tilværelsen og specielt produktionslivet er blevet mere kompliceret. Begge dele må medføre, at stadig større grupper bliver vanskelige at beskæftige til fuld løn. Dette kan medføre både øget arbejdsløshed og øget løninflation på grund af genopretningsforsøg på de enkelte arbejdspladser. Jo mere generelt accepteret tanken om indkomst-

politik bliver (i betydningen offentlig indflydelse på indkomstdannelsen) samtidig med at generelle ligestillingssynspunkter trænger frem, des større bliver antagelig kravene om en retfærdig løn mere eller mindre uafhængig af markedsforhold, og des mindre tillades markedskræfterne at slå igennem. En sådan reduktion af løn- og indkomstfastsættelsens markedskonformitet kan give øgede tendenser til knaphed på nogle mikro-markeder, samtidig med at nogle grupper med evner og kvalifikationer under gennemsnittet bliver stadig vanskeligere at beskæftige.

For det femte kan man fremhæve, at med langvarig arbejdsløshed og høje understøttelsessatser bliver det efterhånden mere acceptabelt at være arbejdsløs eller arbejde på deltid. Samtidig bliver det også for arbejdsgiverne mere acceptabelt at skabe arbejdsløshed og deltidsarbejde i stedet for at fastholde arbejdskraften. Arbejdsløsheden ændres i Danmark (men næppe i samme grad i f.eks. Sverige) i retning af større korttidsarbejdsløshed i form af ferielukning, regnvejrslukning, midlertidige afskedigelser, forskellige former for arbejdsfordeling. Også udbudet af arbejdskraft påvirkes utvivlsomt, når der bliver øget sandsynlighed for at få arbejdsløshedsunderstøttelse i stedet for arbejde. Disse tendensers karakter og styrke har været meget diskuteret og også i et vist omfang analyseret, men deres konsekvenser for arbejdsmarkedets fleksibilitet og for løndannelsen og indkomstpolitikken tiltrænger yderligere belysning.

Konklusionen af disse bemærkninger er først og fremmest, at der er et behov for at koordinere arbejdsmarkedspolitik

² Jfr "The Political Economy of Inflation", ed by Fred Hirsch and John Goldthorpe, London 1978.

³ Martin Paldam har analyseret den funktionelle fordelings udvikling i en række lande og fundet, at Bowleys lov er afløst af en betydelig forøgelse af lønkvoten jfr hans artikel "Towards the Wage-Earner State", som vil blive offentliggjort i International Journal of Social Economics.

og indkomspolitik. Hvis man opfatter arbejdsmarkedspolitikken som en del af indkomspolitikken, hvad direktør Skånlands definition synes at indebære, så må arbejdsmarkedspolitikken midler være en væsentlig og integreret del af indkomspolitikken arsenal. Desværre er det på dette som på så mange andre områder lettere at påvise nogle sammenhænge og problemer end at pege på brugbare og acceptable løsninger.